

ACC. N:R M. 13521:1-10.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *B. O. Bondesson, Lesjöfors*
Härad: *L. Möre* Berättare: *" "*
Socken: *Gullabo* Berättarens yrke: *folkskollärare*
Uppteckningsår: *1954* Född år *1884* i *Gullabo*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Majstäng, majträd och lövhyddor. s. 1-10. Lu F 46.

Skriv endast på denna sida

LUF 46.

- 1). Det är sed att klä majstång till midsommar här i bygden liksom på många andra platser i landet. Men det är ingen uråldrig sed här utan man började därmed i seklets början eller strax förut. Då är däremot sedan att sava eller dricka mærg i benen av gammalt datum. Denna sed är numera bortlagd och i stället har majstången kommit. Den är väl snart ett gammalt bruk, som så småningom försvinner. Det var förr vanligt att man reste en majstång eller midsommarstång, som man sade i byn på någon jämn och trevlig plats i en hage eller i en löväng, och så dansade man kring den efter dragspelets toner.
- 2). Majstången kläddes med kransar och löv och det var med många karlars förenade krafter den hissades och pålades ner, så att den stod stadig mot sommarens stormar. Den kläddes med björklöv, och man hjälptes åt att göra girlanger och kransar. Det skedde på själva midsommaraftonen. Den dagen var det ledigt och endast de nödvändiga sysslorna såsom mjölkning, matlagning och städning uträttades. Förplägnaden var bättre än vanligt och tjänstefolket hade fritt.
- 3). Den vanliga benämningen på majstång är här, som förut nämnts, midsommarstång, då den restes på midsommaraftonen. Något annat namn är inte känt här och användes inte heller.

Luf. 46
1

- 4). I en så skogrik trakt som Gullabo var det inte svårt att få tag i en passande majstång. Man behövde inte använda samma majstång år efter år, utan man högg en ny för varje gång. Den höggs i närheten av den plats, där den skulle resas och det förr i tiden ingen svårighet att finna en lämpligstång. Ett träd i skogen hade inte så stort värde, då seklet var ungt, och man tog en inte alltför stor gran, som kvistades och barkades av och forslades fram till platsen, där den skulle resas.
- 5). Det träslag som mest kom till användning som majstång var gran, fast man även kunde använda tall. Det är möjligt att enstaka lövträd kunde tas till majstång, men det skulle då vara smidiga och raka träd och det kunde man kanske hitta bland björk eller al. Att få tag i raka och höga lövträd, som kunde passa till majstång är nog inte så lätt.
- 6). Någon direkt tävlan om att ha den högsta ^{maj-}flaggestången förekom nog inte mellan de olika byarna, men givetvis omtalades de som kunde ståta med den högsta. Då emellertid inte alla byar ha tillgång till resliga granar eller tallar, fick man klara sig med träd av mindre resning. Somliga byar är kända för sina stora barrskogar och det var där ingen konst att få ett tillräckligt högt och smidigt träd. Men man samlades mest till den plats, där trevnaden brukade vara störst, och somliga byar hade ord om sig att kunna ordna med trevliga fester.

- 7). Det var inte brukligt, att man grävde upp ett träd med ro- och tog det till majstäng. Trädet höggs av så att en kort stubbe kvarstod, och så kvistades det och fraktades till platsen, där majstången skulle resas. Den kläddes med björklöv i kransar och girlanger. Någon särskild anledning till att man förfor så är inte känt ej heller om några särskilda riter har skett i samband med majstången.
- 8). Då majstången var klädd och rest såg den prydlig ut. Det var dock inte alla byar som hade samma intresse för en snygg och tilldragande majstäng. Huvudsaken var att det fanns en majstäng att samlas kring och leka och dansa omkring. Den kläddes med gemensamma krafter från grannskapet av unga flickor och pojkar, och alla var villiga att i mång av tid och tillfälle deltaga i arbetet därmed.
- 9). Att resa en lång stäng är ett arbete, som kräver mångas förenade krafter, och då det gällde att resa midsommarstången, fanns det alltid frivillig kraft till förfogande. Med hjälp saxar och långa stänger och brandhakar var det lätt sak att med förenade krafter hissa upp en stor stäng. En förut grävd grop fanns att sätta ner den i och så pålades den kring med större och mindre stenar, tills den stod fast. Om man inte lade så stor vikt vid pålningen av den samma kunde det hända att stängen intog en lutande ställning och vanprydde platsen.

- 107). Majstången stod inte så länge i sin fulla skrud. Girlander och kransar visnade och blåste sönder, och snart nog såg den skröplig ut, härjad av väder och vind, och efter en kort tid togs den ned igen. Den behövde inte förvaras, för det fanns gott om träd som var passande till majstång, och då tiden för dens kring den åter var inne, högg man en ny och forslade fram till den plats, som byn en gång samsats om som plan för majstången.
- 11). Att byboarna stal eller tog andras majstänger har inte förekommit här, vad känt är. Trakten är och har alltid varit rik på skog och man har således inte haft anledning att ta från andra, vad man själv hade i överflöd. Om stölden av en majstång haft rituell betydelse är inte känt.
- 12). Bruket att samlas kring majstången är ännu vanligt, fast det kanske inte är så besökt som i gången tid. I denna bilismens tid, då det är lätt att komma vart man vill, samlas inte ungdomen som förr vid hemmet utan söker sig ut till nya områden. Ungdomen har större fordringar på nöjen och underhållning nu i förr i tiden. Då därtill kommer, att folk numera har gott om pengar, är det en lätt sak att planera och företaga färder, som förr skulle tätt sig ogenomförbara på grund av kostnader i en tid, då förtjänsten var minimal. Då fick man stanna där man var och ordna till det ~~det~~ bästa av vad som stod till buds.

13). Att resandet av majstång mött motstånd från prästerskapet är inte känt i senare tid. Hur det var förr är inte möjligt att svara på. Det förefaller dock inte otroligt att prästen försökte att få folket att upphöra därmed liksom de var emot andra folkliga tillställningar, som de ansåg ha hedniskt ursprung. Seden att skjuta vid bröllop motarbetade prästerna i hög grad. Att religiösa sammanslutningar ha varit motståndare till majstångsfirande kommer sig därav, att man dansade kring majstången och lekte frampå småtimmarna, och de skarpt religiösa ansåg dansen som något högst ogudaktigt något, som ingen rättänkade person kunde hänge sig åt. I den familj där husfadern var en strängt religiös person fick inte barnen delta i dansen kring majstången, och på hans gård fick ingen majstång resas.

Att majstångsresandet varit belagt med böter är inte känt i denna trakt. Visserligen talade gamla personer om att den som ordnade med lekstuga eller upplät sitt hem därtill kunde bli åtalade och fick böta, men att dans kring majstången föll under samma dom är inte känt. Man var då ute under bar himmel och det var ingen som kunde göras ansvarig för vad man ordnade med där. Den, som ville upplåta mark för majstången, kunde inte bötfällas därför, fast hans anseende i religiösa kretsar inte var så stort.

ACC. N:R M. 135216.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

14). I Karlskrona firas lövmarkandvarje år på själva midsommarafton och då samlas folk från när och fjärran dit för att delta i festandet. Då råder full kommers med varor av skilda slag. Särskilt var det livligt förr i tiden, då musiken spelade i Hogland park och Stortorget vimlade av festglada landsortsbor. Då pryddes förstugkyistar och rum med lövkvishtar och majstång vajade i staden. Denna nu återgivna skildring förskriver sig till början av 1890-talet, då besökande från Gullabo lämpligast reste hästskjuts till Holmsjö och därifrån med tåg till Karlskrona. Man var eljest hänvisad till landsvägsskjuts över Rödeby-Lyckeby för att nå fram till festorten. Denna långa väg efter häst tog en tid av $\frac{1}{2}$ dygn och en sådan färd gjorde man inte för sitt nöjes skull utan i samband med försäljning av diverse produkter. Att åka hästskjuts till Holmsjö och sedan fortsätta med tåg var ju en snabbfärd jämfört med långa färden efter häst ^{genom} ~~över~~ hela Blekinge. Om majstänger varit resta i andra städer är inte meddelaren bekant. Hur gammal seden med lövmarknadsfirandet är kan man inte så noga ange, men säkert går den tillbaka långt i tiden. Många gånger i forna tider var slagsmål och gräl vanliga vid större fester med många berusade och ohyfsade personer.

- 15). Att man haft kvistade majträd med undantag av själva toppen är inte känt här på orten. Det vanliga var, att man högg det träd man utsett till majstång - vanligen en gran - och efter det man fällt det kvistades det. Så var emellertid för farandet under senare delen av förra århundradet. Om man haft ett annat tillvägagångssätt under äldre tid är inte känt. Toppändan eller skaten, som man sade, fick inte sitta vid. Likaså var det inte vanligt att man reste en alldeles fäsk stång. Man hade alltid vinterhuggna och torra träd att tillgå. Man kunde mycket väl taga en smidig och lagom stor stång avsedd till props och resa den. Då den sedan togs ner var den lika salubar. Man fraktade otaliga lass med props till Bergkvara från det skogrika Gullabo, som levererade en massa olika skogsprodukter.
- 16). Det var en allmän sed att löva till midsommar. Man satte löv i spisen och vid förstukvisten sattes björkan logom stora. På gårdsplanen byggdes en lövsal. Det var helt i prydnadssyfte. Om det haft någon magisk betydelse i forna tider i samband med fruktbart^sriter är inte känt. Att seden är mycket gammal, kan man anta och den går säkerligen tillbaka till den gråa forntiden. Det var mycket vanligt, att man byggde en lövsal uppe i ett träd, om det fanns ett tillräckligt stort

på gårdsplanen eller i dess närhet. Vanligen fanns det något gammalt vårdträd med flerdelad krona som kunde vara lämpligt att bygga en liten hydda i. Björk, bok och lönn var vanliga och passande träd för detta ändamål, om storleken och åldern var tillräcklig.

- 17). Att man byggt lövhyddor den första maj är inte känt och har säkerligen inte heller skett här, då lövet i allmänhet ännu inte är fullt utsprucket vid den tiden på denna breddgrad av vårt land åtminstone inte under normala förhållanden. Däremot var det sed att bygga en lövsal vid midsommar, såsom förut omtalats. Men det var vanligt förr i tiden att man 1 maj skulle "sava". Det gick så till att man letade upp en tall av lämplig storlek och klev upp i toppen och lossade barken från själva savlagret, som man sedan skrapade av och sög i sig. Det kallades att dricka mærg i benen eller malle i hasorna *mål i hasana*. Det var en hälsosaft, som skattades högt, och den som iakttog seden fick hälsa och kraft under det kommande året.
- Det är nu mycket länge sen någon savade. Det har inte hänt på över hundra år. Det var i slutet av förra århundradet ^{som} enstaka gamla gubbar kunde förtälja därom. För övrigt var det endast män som savade. Att kvinnor brukade denna sedvänja är inte känt. Det är möjligt att den hade lokal karaktär, då jag inte hört, att den förekommit annorstädes.

18).Majstången restes av byalagen.Någon herrgård finns inte här i socknen,men ungdomen i byn,som vanligen bestod av flera bondgårdar,samlades och hjälptes åt med att resa majstången. Det skedd vanligen själva midsommarafton på dagen och på kvällen samlades man sedan till fest och dans kring stången,som var prydd med girlanger och kransar.Man repartiserade till kaffe och förtäring av sprit och öl.Det förekom även att en del blev berusade,och objudna gäster infann sig för att ställa till bråkDet hände även att det hela slutade med slagsmål i fyllan och villan.Att resa majstång vid varje gård kunde inte ske,där gårdarna ligger så nära,utan man gjorde det byvis,då många förenade krafter hjälptes åt. Det var däremot vanligt,att man lövade vid varje hus.Det var med lövrysskor eller mindre björkar det skedde.Man prydde då kring förstukvisten med löv och i rummen sattes buketter. I spisen,^{där} ~~som~~ ^{under sommaren} numera/ingen eld förekom,sattes lövgrenar av bok.I köksspisen kunde detta givetvis intes ske,då den måste eldas i för matlagning såväl sommar som vinter.För att göra helgen det hela festligare vitmenades spismuren och hela rummet renskurades,blommor togs in och sattes i vasar och nyhackat granris lades i spottlådan.

ACC. N:R M. 13521:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19). Om majstången restes ²~~som~~ prydnadssyfte eller ej kan man inte säga. Huvudsaken var, att den skulle utgöra en samlingspunkt för såväl små som stora. Det var gemensam egendom för hela byn, dit vem som helst kunde gå objuden. Även om marken var den en-skildes så var själva stången med tillbehör hela byns och den för tillfället upplåtna marken för midsommarfirande hade alla lika rätt att beträda.

Det är troligt att man hade andra synpunkter på majstång och festlighet i samband med den i en äldre tid, men därom vet man numera inget att berätta här i trakten.

Med objudna menas härövan byns folk och alla de som hörde samman med byfolket. De hade all^lika rättighet att delta i festligheten. Utomstående d.v.s. andra byboar hade inte andel i det hela och var därför inte välkomna, om de inte var särskilt inbjudna. Om man därtill kom för att ställa till ofog och bråk, då kunde det bli otr^evliga följder.

Vad som här sagts tillhör en gången tid och nutidens ungdom med hyfsning och inställning till idrottsliga prestationer behöver inte som forna g^agars hävda sig i slagsmål och styrka.

10